

081636

12 AGUSTOS 1993

Deği / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

VESİKALAR :

TUĞI TARİHİ

Tanıtın: **MİTHAT SERTOĞLU**

Başbakanlık arşivi memurlarından

Önsöz

Naîma, Genç Osman vak'asından bahsederken "Zikr-i keyfiyeti mükeddir-i havadır bu makule hikâyede bazı tevarihnüvisler tafsil-den tehaşi ettiler. Lâkin mevzu-ı fenni ihlâl lâzım gelmemek için Kâtip Çelebi merhum bu makamda müstakil telif olunan *Tuğl tarihi*'ni telhis ve gayrıdan zamime ile *Fezleke*'de hakk-ı tahriri ffa . . . " diyerek II. Osman'ın hal' ve katli hadisesi hakkında Tuğl adlı bir zatın ayrıca bir tarih yazdığını haber verir¹.

Bizim yaydığımız tarih budur. Adı *İbretnâme*'dir. Müellifi yeni-çeri solak Hüseyin Tuğl'dir. Aslı hususi ellerde bulunan bir nüshadan istinsah olunmuştur. Yaptığımız araştırmaya göre İstan-bul kütüphanelerinde şimdiye kadar bir nüshasına raslanmadığı gibi bu işlerle alakalı kimseler tarafından böyle bir eser görülüp tetkik olunmuş değildir.

Tuğl tarihi, II. Osman'ın hal'i için vâki' olan ayaklanmadan başlayarak IV. Murad'ın cülüsüne kadar olan vak'aları ihti-va eder. Müellifin ifadesinden bizzat o devirde yaşamış ve olay-ların bir kısmına şahid olmuş olduğu anlaşılıyor. Çünkü bir çok yerlerde hal' vakasına karışmış olanları medih yollu ifadeleri var-dır. Ancak padişahın öldürülmesini şiddetle takbih edip bu hadi-seye sebep olanlara hücum etmektedir. Bundan ise bazı kimseleri gücendirmek istemediği anlaşılmaktadır. Esasen eserin *Fezleke*'den evvel yazılmış olması da bunu teyid eder.

Bu eser, genç Osman vak'ası hakkında bilinenlere pek yeni bir şey ilâve etmiyor. Ancak Kâtip Çelebinin ve dolayısıyla Naîma'nın orijinal kaynaklarından biri olmak itibarıyla ehemmiyeti haiz-dir. Hicri 1000 yılından 1070 yılına kadar olan vukuatı bu güne

¹ *Naîma tarihi*, Cilt II., S. 207.

- Osman II
- Hüseyin Tuğl Çelebi

T.T.K. Bellefen, c. XI / sayı: 43.

Temmuz - 1947, s. 489 - 514.

Hüseyin Tağı

TÛĞI'NIN HÂİLE-İ OSMANIYE TEMSİLİ

İmparatorluk Ordusunun Bakış Açısı

Bu bölüm Tûğî'nin Hâile-i Osmaniye temsilini bir söz örneği olarak yorumluyor ve böylece bu metnin Üçüncü Bölüm'de önerilen çifte okumasının ilk kısmını gerçekleştiriyor. Yazarın niyetleri ve söz/yazı tartışmasıyla bağlantılı olarak, Tûğî'nin metninin önce kendi bağlamında başkentteki imparatorluk askerlerine verilmiş sözel bir hitap olarak, sonra da birçok Osmanlı tarihçisi tarafından okunmuş ve yeniden çalışılmış bir yazılı yapıt olarak yorumlanmasını öneriyorum. Şurasını açıkça ifade etmek gerekir ki, Tûğî'nin metninin tam olarak hangi sırayla tasarlandığıyla ilgilenmiyorum. İster önce sözel sonra yazılı, ister önce yazılı sonra sözel, isterse de aşağı yukarı eşzamanlı olarak yazılı ve sözel aktarılmış olsun, bu metnin bir şekilde sözel olarak aktarılmış olduğuna yeterince ikna olmuş durumdayım ve bu da metnin yorumu için geçerli bir bağlam. Tûğî'nin tarihi, iki açıdan önemlidir. Birincisi, bağımsız bir metin olarak, bir Osmanlı'nın imparatorluğun tarihindeki bu travmatik epizoda dâklanmaya yönelik bilinen ilk girişimdir. İkincisi, çeşitli kereler geç dönem on yedinci yüzyıl Tarih-i Âl-i Osman eserlerinde ve nihayet Naima'nın tarihinde yeniden ortaya çıkışlarıyla, Tûğî'nin eseri, Hâile-i Osmaniye'nin resmi Osmanlı anlatısının asli bir bileşeni haline gelmiştir. Şu başlangıç aşamasında kaydedilmelidir ki, Osmanlı tarihçileri Tûğî'nin metnini ne kadar geç fark edip yeniden yorumlamış olsalar da ve Naima'nın tarihine gidiş yolu ne kadar dolambaçlı olmuş olsa da, bu metin devlet anlatısının temel metni olarak kalmıştır.

Gabriel Piterberg, *Osmanlı Trajedisi: Tarih*
Yazımının Tarihle Oyunu, çev: Uygur Abacı,
İstanbul 2005, s. 91-115.

ISAM 138559